

Колька Людмила Миколаївна

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (м. Ужгород, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-0267-2623>

e-mail: ludmyla.rishko@uzhnu.edu.ua

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК БУСТЕРА РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Резюме

У даній статті здійснено аналіз впливу організацій громадянського суспільства на формування політичної культури шляхом їх залучення до регіональних процесів. Основні характеристики громадянського суспільства в регіоні дозволили визначити тип політичної культури, який притаманний мешканцям Закарпатської області на сучасний період.

Визначено закономірність розвитку громадянського суспільства у кризовий період в Україні, зокрема в Закарпатській області. Зазначається, що війна стала консолідуючим фактором для жителів даного регіону.

Узагальнено дані про існуючі напрямки в яких працюють ОГС Закарпатської області та визначено закономірності розвитку волонтерського руху в регіоні.

Охарактеризовано економічний потенціал організацій громадянського суспільства використовуючи національні та міжнародні фондові ресурси. Обґрунтовано необхідність заохочення населення до формування ОГС, як рушія розвитку демократичної політичної культури на локальному та національному рівнях.

Актуалізовано вплив децентралізаційних процесів на розвиток громадянського суспільства, рівня участі громадян в політичному житті краю, зацікавленості в економічному та ресурсному розвитку регіону на прикладі Закарпатської області. Деталізовано основні інструменти трансакторної співпраці, участь в яких можлива для неурядових, освітніх, наукових, спортивних та ін. організацій області.

Розроблено рекомендації, щодо необхідних кроків на шляху подальшої інтенсифікації громадянського руху та створення ОГС з метою розвитку демократичної політичної культури.

Ключові слова: євроінтеграція, децентралізація, політична культура, громадянське суспільство, публічне управління, регіональний розвиток, волонтерство, євроінтеграція.

Вступ

Як основний показник якісного розвитку демократичної політичної культури, консолідоване громадянське суспільство забезпечує належний рівень функціонування прав та свобод громадян на усіх рівнях — локальному, регіональному, національному. Поняття громадянського суспільства містить в собі сферу суспільних відносин, яка знаходиться поза урядовим, державним та правовим полем. Дане середовище характеризується відокремленістю інтересів громадян, які об'єднуються задля відстоювання власних цінностей та поглядів у певній сфері.

На рівні з іншими органами державної та місцевої влади, організації громадянського суспільства (ОГС) можуть приймати участь у формуванні потенційних напрямків розвитку держави відстоюючи цінності громадян та груп, які вони представляють. В першу чергу мова йде про формування регіональної політики, адже дані організації найбільш компетентні в проблемах локального характеру, та їх діяльність відображає стан певної сфери в регіоні, де вони функціонують. Особливу вагу ОГС відіграють зараз, коли відбулась адміністративно-територіальна реформа та утворились об'єднані територіальні громади, як новий елемент місцевого самоврядування. Нові принципи формування регіональної політики відкривають більше можливостей для ОГС, зважаючи на те що представники регіональної та місцевої влади, шляхом консультацій з громадами формують стратегії розвитку, розподіляють бюджет та визначають сфери, які потребують нових інвестицій і т.д.

Проблематика формування громадянського суспільства та становлення ОГС є центральною темою досліджень низки зарубіжних та вітчизняних вчених. Концепції громадянського суспільства зустрічають в працях Ю. Габермаса, К. Поппера, М. Фуко та ін. На сучасному етапі, крізь призму розвитку демократії, дана проблематика розглядалась в дослідженнях Є. А. Гетьмана, В. Степаненко, О. Петришина, В. Купрія, В. Пащенко, В. Новохацького, М. Лук'янова та ін.

Формуючись на процесах соціалізації, історичній пам'яті, традиціях, поведінкових нормах, які функціонують в тому чи іншому суспільстві, політична культура громадян постає рушійною силою для зміни вектору політичних сил, зміни ідеології або заміни її новими категоріями, перенесення уявлень про ідеальну політичну систему на реальну площину.

Аналізуючи теоретичний доробок багатьох політологів, антропологів, соціологів, психологів та істориків, зокрема, Г. Алмонда, С. Верби, Д. Елазара, С. Хантінгтона, Ф. Фукуями, Р. Інглехарта, М. Дуглас, М. Томсона, А. Віддавського, Д. Чеварової, О. Дулеби, Д. Климовського, та ін. варто наголосити про важливість кожного аспекту виокремленого даними дослідниками в аналізі політичної культури, як міждисциплінарного явища.

Взаємозв'язок громадянського суспільства та активістської політичної культури було визначено американськими політологами С. Вербою та Г. Алмондом в праці 'The Civic Culture — Political attitudes and Democracy in Five Nations' [1]. Вже у другій половині ХХ ст. ними було охарактеризовано громадянську культуру, як найкращий тип політичної культури, що є показником стабільності в суспільстві, де дотримуються права та свободи громадян поряд з принципами ефективного публічного управління. Громадянська політична культура притаманна країнам з демократичним політичним режимом, де домінують плюралізм думок та висока залученість громадян до управління «життям» країни. Демократична політична культура та громадянське суспільство — це два ключові складники ефективного державного управління, які перебувають в симбіозі, і є визначальним фактором формування інклюзивних політичних інститутів [2, с.67].

Методи дослідження

Метою дослідження розвитку організацій громадянського суспільства є виявлення ключових закономірностей імплементації громадських інтересів та процесів їх артикуляції крізь призму розвитку децентралізації в Закарпатській області та їх вплив на формування демократичної політичної культури в регіоні. Виявлення основних проблемних зон, які стають на заваді розвитку громадянського суспільства в Україні, дозволить в майбутньому сформулювати рекомендації щодо їх усунення, наслідком чого буде розвиток громадянської політичної культури, як необхідного складника ефективної демократії.

Серед спеціальних методів використаних для проведення даного дослідження можна виокремити історичний, який відображає еволюцію політичних інститутів та громадської активності в регіоні. Порівняльний метод використовується для визначення спільних та відмінних рис політичної культури та громадянського суспільства в довоєнний та воєнний час в Україні. Соціологічний метод використаний в статті дозволяє проаналізувати участь громадян в політичному житті (виборча активність, кількість створених організацій в регіоні, сектори в яких ОГС найбільш активні).

Також в даній роботі використовується метод аналізу та синтезу для визначення загального стану політичної культури та громадянського

суспільства в Закарпатській області на сучасному етапі; дедукції та індукції для визначення окремих та загальних чинників, які безпосередньо впливають на громадянську активність.

Результати дослідження

Окрім безпосереднього взаємовпливу громадянського суспільства та демократичної політичної культури, їх ефективне функціонування є однією з основних умов ефективної євроінтеграції відповідно до Лісабонської угоди, що містить в собі принципи функціонування Європейського Союзу. Ратифікація Угоди про асоціацію України та ЄС в 2014 році та набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС у 2022 році, передбачає формування основних інститутів необхідних для реалізації умов вступу України до ЄС, покращення функціонування принципів демократії та рівності. Однією з таких необхідних інституцій є платформа громадянського суспільства, діяльність якої повинна бути безпосереднім актором у прийнятті регіональних та національних політичних рішень. З українського боку громадянське суспільство репрезентують стейкхолдери, організації, асоціації, громадські рухи, об'єднання, серед основних функцій яких є представництво та лобювання інтересів відповідних груп населення [3].

Громадянське суспільство є відкритим соціальним середовищем, в якому забезпечуються свобода слова, гласність, самовираження, доступ до інформації. Це система, яка завжди знаходиться в русі та трансформації. Вона регулюється відповідно до зовнішніх умов та моральних конструктів громадян, які є включеними в соціальну спільноту. Дане явище є сферою приватних інтересів, яка сконцентрована в недержавних інститутах, що співпрацюють між собою та з державою задля досягнення консенсусу [4, с. 9]. З політичною системою взаємодіють різноманітні сфери громадського життя, усі вони в тому чи іншому ступені беруть участь у формуванні політичної культури, визначають основні напрямки цього процесу.

До основних функцій організацій громадянського суспільства належать так звані видимі і приховані. До першої категорії відносять відстоювання інтересів громадян на управлінському рівні, лобювання та контроль за дотриманням громадських прав. До прихованих функцій відносять розбудову моральної складової суспільства, об'єднання громадян, формування громадянського суспільства, зміцнення віри у власні сили та довіри до представницьких організацій.

Організації громадянського суспільства в країнах Європейського Союзу є інструментом для імплементації прав громадян та участі населення в формуванні політики на локальному рівні. Для наочного відображення якісного рівня взаємодії ОГС та державних інститутів влади, варто проаналізувати нормативні акти ЄС щодо участі громад у творенні

економічної та соціальної політики. Зокрема, мова йде про Європейський економічний і соціальний комітет, який передбачає залучення груп інтересів до формування спільного ринку. До даних груп інтересів відносяться наступні: роботодавці, профспілкові діячі, організації, які борються за екологічні права і т.д. Подібним прикладом також слугує система лобіювання в США, яка передбачає участь лобістських груп у прийнятті законодавчих актів шляхом подання петицій до Конгресу. Подібним чином відбувається організація діяльності лобістських груп і в Німеччині, Франції, Великій Британії [5, с. 4].

Дослідники зауважують, що головною причиною неефективності ОГС в Україні є нерегульованість їх діяльності на законодавчому рівні, а саме, відсутність спрощеної форми створення ОГС, неналежне фінансування з боку держави, високий рівень оподаткування. Також, велику роль відіграє апатичний стан суспільства, в якому дані організації перебувають та відчують свою безсилість у відстоюванні інтересів та досягненні основної мети діяльності.

Так, вищезазначені характеристики українського суспільства мали місце на існування, але варто наголосити, що початок війни в Україні спровокував процеси консолідації населення, а також переосмислення ролі громадських організацій в успішній реалізації чималої кількості питань, в тому числі і управлінського характеру.

В Закарпатській області з 24 лютого 2022 року розпочалась активна діяльність суспільства для протидії російській агресії. Громадські ініціативи, яких ставало дедалі більше, були спрямовані на підтримку ВПО в регіоні та волонтерську допомогу українським військовим. Ще до початку війни в області функціонував громадський сектор, який складався як з волонтерських організацій, основною метою яких була допомога малозабезпеченим сім'ям, особам з особливими потребами, дітям, та з громадських організацій, що представляли певний сектор регіону — відстоювали права національних чи етнічних меншин, представляли сферу медицини, освіти, спорту, туризму, екології, транскордонної співпраці, регіональних досліджень і т.д. До їх числа також входять і студентські та молодіжні організації.

Війна здійснила «переосмислення» фактору громади та громадських організацій, що посприяло їх об'єднанню заради однієї мети — перемога України.

Суспільство проявило неабияке згуртування сил для постачання необхідних продуктів та засобів першої необхідності для внутрішньо переміщених осіб, які опинились в Закарпатській області. Ця діяльність і надалі продовжується з метою підтримки військових, акумулюючи необхідні ресурси для закупівлі різноманітних речей, починаючи від техніки і закінчуючи одягом та їжею. Серед найактивніших громадських

формувань Закарпатської області, які підтримують військових та ВПО можна вказати наступні — Волонтери Закарпаття [6], Волонтеріат УжНУ [7], Рух підтримки закарпатських військових, та багато інших. Чимало громадських організацій, які до війни займалися діяльністю в тій чи іншій сфері, починаючи з лютого 2022 року змінили напрямок їх діяльності та здійснюють волонтерську роботу. Окремі громадяни безпосередньо надавали допомогу ВПО — матеріальну, психологічну, юридичну. З моменту початку війни ми спостерігали піднесення громадянського суспільства на новий рівень. Населення облаштувало притулки для ВПО в школах, гуртожитках. Зокрема, Ужгородський національний університет став пунктом прийому гуманітарної допомоги, де всі бажаючі мали можливість долучитись до плетіння сіток, збору речей першої необхідності. Волонтеріат УжНУ займався передачею гуманітарної допомоги всім хто цього потребував, зокрема і тим ВПО які проживали в гуртожитках університету, де було розміщено більше 1300 осіб з різних регіонів України [8]. Згодом, для дітей ВПО було організовано в приміщенні одного з гуртожитків навчальний простір, де всі бажаючі мали можливість проводити час з вихователями, що допомагало як дітям так і батькам, які були в пошуку роботи. Також, в центрі дітям надавалась психологічна підтримка [9].

На сучасному етапі в області і надалі проводиться активна діяльність громадських організацій, кожна з яких поряд зі своєю основною сферою діяльності має за основну мету підтримку українців для пришвидшення перемоги. Визначним фактором об'єднання мешканців різних міст та сіл стала комунікація між переселенцями та місцевими жителями, що призвело до обміну досвідом та стало платформою для спільної діяльності, обговорення перспективних проєктів та їх реалізації у співпраці.

Окрім функціонування благодійних та волонтерських організацій в області успішно формуються та продовжують свою діяльність низка ГО у сфері екології (Екосфера, Зелений варош, Екологія та Соціальний захист, Гідро-енерго екологія Карпат, та ін.), туризму (Закарпатська регіональна організація розвитку туризму, Агенція розвитку туризму та потенціалу територій «Туристичний інформаційний центр «Ужгород», Центр розвитку інновацій, інвестицій та туризму міста Ужгород, Закарпатський центр розвитку сільського туризму і т.д.), транскордонна співпраця (Міжрегіональний центр транскордонної співпраці, Міжнародний центр соціологічного аналізу транскордонної співпраці, Ініціатива регіонального розвитку та транскордонної співпраці, Центр Європейської інтеграції та транскордонного співробітництва та ін.), медицини (Асоціація лікарів сімейної медицини, Об'єднана асоціація студентів-медиків Закарпаття, Асоціація медичних сестер Закарпатської області), дослідження (Центр біомедичних досліджень «Розвиток та інновації», Закарпатський центр

наукових досліджень та розвитку, Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія», Центр європейських прикордонних досліджень і кооперацій, Агенція політичних досліджень «Соціум Карпат», Центр військово-історичних досліджень «Мементо Беллум» та ін.), спорту (Асоціація ветеранів фізичної культури і спорту, Обласний спортивний клуб «Закарпаття», Федерація водних видів спорту та ін.). Також, варто наголосити на тому, що полікультурне середовище Закарпатської області призвело до створення низки громадських організацій метою яких є підтримка національних та етнічних менших, що проживають в краї, а саме «Центр культур національних меншин Закарпаття м. Ужгород», «Закарпатське обласне об'єднання угорських ромів», «Молодіжне товариство угорської культури Закарпаття», «Товариство угорськомовних євреїв Закарпаття», «Товариство словаків Закарпаття ім. Людовіта Штура», «Закарпатська обласна громадська організація ромської інтелігенції «Нейве рома» (Нові роми)», «Мукачівське національно-культурне товариство німців «Паланок» та багато інших, які представляють інтереси меншин [10].

Створення нових громадських організацій області також є результатом грантової підтримки для провадження їх діяльності. Ця підтримка надається різноманітними закордонними та українськими фондами, зокрема, House of Europe, Фонд Східна Європа, USAID, Програма розвитку ООН в Україні, та ін. Метою більшості Фондів є покращення стійкості суспільства та країни в кризовий час, що допоможе спрямувати сили на відбудову України. Діяльність міжнародних Фондів в Україні, яка спрямована на розвиток громадянського суспільства та підтримку громадських ініціатив, щодо реалізації планів економічного, соціального, політичного та суспільного напрямків, є чудовою платформою для здійснення діяльності громадських об'єднань різноманітних напрямків.

Неможливо охопити весь зміст політичної культури громадян в регіоні без здійснення аналізу їх громадянської позиції та участі. Значної уваги набувають дослідження транскордонної співпраці, яка розширює диференційовані структурні рамки взаємодії для регіонів та спонукає до вивчення доцільних реакцій локальних акторів на сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва та його соціально-економічний потенціал. В першу чергу мова йде про розвиток економічної та культурної співпраці прикордонних регіонів, яка можлива при взаємодії локальних акторів, регіональної влади, громадських організацій, освітніх установ, що в подальшому стимулює процеси євроінтеграції країн-сусідів. Важливим для аналізу також є питання відкритості прикордонних регіонів до імплементації європейського досвіду на практиці та розуміння суспільством основних європейських цінностей. Особливо важливою дана складова є

для розвитку децентралізаційних та євроінтеграційних процесів у країнах, які є сусідами країн Європейського Союзу, зокрема для України [11, с. 130].

Одним з ключових показників суспільно-політичного розвитку кругозору населення краю є також їх активне залучення до транскордонного співробітництва. Регіональний розвиток [12, с.14] та транскордонна співпраця [13, с.74] є ключовими пріоритетами державної політики. Саме тут громадські організації, діяльність яких спрямована на регіональний розвиток, децентралізацію, євроінтеграцію та транскордонну співпрацю, можуть стати ключовими акторами та драйверами розвитку даної сфери. Наразі, Закарпатська область, яка межує з чотирма країнами Європейського Союзу, є учасником таких програм транскордонного співробітництва, фінансування яких проводиться Європейським Союзом в рамках програми Interreg NEXT:

- Румунія-Україна (RO-UA);
- Польща-Україна (PL-UA);
- Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна (HU-SK-RO-UA).

У 2023 році всі вищевказані програми стартували та відкрили набір заявок на участь у конкурсному відборі. Кожна з цих програм передбачає участь різноманітних регіональних утворень, зокрема, Агенцій регіонального розвитку, громадських організацій, університетів, медичних закладів, ОТГ і т.д. Ці програми є відмінними інструментами, які сприяють розвитку регіонів та слугують механізмом передачі найкращих практик всередині регіонального співтовариства, що сприяє зокрема і процесам євроінтеграції, враховуючи членство країн програми в ЄС. За результатами першого конкурсу в рамках програми Interreg NEXT 2021-2027 Польща-Україна було отримано 247 заявок до числа яких входять також організації Закарпатської області (УЖНУ, Агенція регіонального розвитку, різноманітні ГО краю).

Організації громадянського суспільства передбачені для відстоювання легітимних прав та свобод громадян через представництво інтересів громадян. Завдяки можливостям, які отримують громадські організації та їх підтримці з боку міжнародних та національних фондів, відбувається розбудова активного суспільства, де домінують принципи свободи, рівності та права. Не дивлячись на існуючі проблеми, наразі все ж таки присутні тенденції до залучення громадян в процес формування політики через представницькі органи. Активну позицію на сучасному етапі мають низка ОТГ в області, які залучені до реалізації проєкту USAID «Говерла». Даний проєкт спрямований на покращення реалізації децентралізації в Україні шляхом підтримки органів місцевого самоврядування. В Закарпатській області до числа ОТГ, які включені до проєкту належать — Білківська територіальна громада, Виноградівська територіальна громада, Іршавська територіальна громада, Ясінянська територіальна громада, Буштинська територіальна громада, Горінчівська територіальна громада, Міжгірська територіальна громада, Великобичківська

територіальна громада, Довжанська територіальна громада, Полянська територіальна громада. В рамках даного проєкту представники ОМС отримують необхідні знання для покращення ефективності ОТГ, підтримку в розробці стратегії розвитку регіону, а також багато інших додаткових можливостей завдяки обміну досвідом з українськими та закордонними представниками ОМС [14, с.127]. Даний проєкт заохочує залучення мешканців ОТГ до обговорення Стратегії розвитку регіону, подання пропозицій для покращення ефективності громади та способів їх реалізації. Також, окрім цього проєкту Закарпатська область долучена до наступних програм в рамках міжнародної допомоги розвитку громад: проєкт PROSTO «Підтримка доступності послуг в Україні», проєкт «Підтримка децентралізації в Україні – фаза II», програма Ради Європи «Посилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні».

Громадянське суспільство, та його залучення до планування регіонального розвитку запобігають розвитку конфліктів в процесі висування законодавчих ініціатив, направляють вектор розвитку політики в бік необхідний для покращення умов та рівня суспільного устрою. Представництво етнічних ОГС в міських органах управління забезпечує врахування інтересів найбільш вразливих груп населення, що унеможливує розвиток нерівності громадян.

Першочерговим завданням влади на сучасному етапі є надання широких можливостей суспільству для реалізації власних інтересів, а також:

- забезпечення інструменту реалізації доступу до прийняття рішень представницьким групам та групам інтересів громад;
- створення фіксованого порядку та спрощеної процедури формування ОГС;
- заохочення громадян, які здійснюють волонтерську діяльність;
- забезпечення культурного та морального розвитку громадян через пропагування необхідності формування ОГС для розвитку представницької демократії.

Висновки

ОГС в демократичних країнах постають як вектор розвитку правової держави, яка забезпечує дотримання прав та свобод всіх громадян, а особливо найбільш вразливих груп населення. Імплементация особистісних категоріальних цінностей та форматування політики держави забезпечується доступом громадян до прийняття рішень не тільки на місцевому, а також і на загальнодержавному рівні. В Україні на сучасному етапі діє політика розширення прав громадян в рамках реалізації Угоди про Асоціацію України з ЄС, яка передбачає функціонування громадянської платформи, як інституту представницької влади. Даний підхід формування політики держави, розроблений Європейським Союзом, оптимізує

цілісність громадянського суспільства та згуртує громадян навколо питання відстоювання власних інтересів легальними засобами, що в свою чергу стає запобіжником у виникненні латентних конфліктів, та в подальшому у виникненні суперечок, що можуть призвести до небажаних наслідків.

Закарпатська область не стала винятком консолідації людських ресурсів в регіоні з початком війни. Тут було створено базу підтримки для внутрішньо-переміщених осіб та військових, в тому числі і завдяки організаціям громадянського суспільства, які перепрофілювались та підлаштувались до умов сьогодення. Підвищення рівня зацікавленості в формуванні ОГС зумовлено також грантовою підтримкою, яка на сучасному етапі проводиться низкою європейських та американських фондів, спрямованих на розвиток громадянського суспільства, підтримки суспільних ініціатив для відбудови України.

Вплив громадянського суспільства та його організацій на ефективність демократичного режиму постає чинником формування громадянської політичної культури — культури демократії. На сучасному етапі важливу роль відіграють дані організації як для пришвидшення перемоги, так і для майбутньої відбудови України, залучення коштів для створення робочих місць, реалізації проєктів та підвищення інвестиційної привабливості регіонів.

Список посилань

1. Almond G., Verba S. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations, Series: Center for International Studies, Princeton University : Princeton University Press, 1963. 574 p.
2. Аджемоғлу Д., Робінсон Дж. Чому занепадають нації, Видавництво : Наш Формат, 2022. 435 с.
3. Що таке УС ПГС? URL : <https://eu-ua-csp.org.ua/what-is-eu-ua-csp/> (дата звернення: 01.11.2023).
4. Гетьман Є.А., Мерник А.М. Сучасні теоретико-правові концепції громадянського суспільства. Теорія й історія держави і права. Вип. №3, 2011. С. 5-9.
5. Законодавче регулювання лобістської діяльності (досвід країн ЄС та США). Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL : <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28920.pdf> С. 2-16. (дата звернення: 02.10.2023).
6. ГО «Волонтери Закарпаття. URL : <https://www.zakvolunteers.com/> (дата звернення: 15.10.2023).
7. Волонтеріат « ДВНЗ Ужгородський національний університет». URL : <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/university-volunteerism/about> (дата звернення: 15.10.2023).
8. Більше 1300 осіб: як живуть у гуртожитках УжНУ вимушені переселенці. Ужгородський національний університет. URL :

- <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/bilshe-1300-osib-yak-zhivut-u-gurtozhitkah-uzhnu-pereselentsi.htm> (дата звернення: 29.10.2023).
9. Як в УжНУ з допомогою міжнародних партнерів створили гарний простір для дітей переселенців. Ужгородський національний університет. URL : <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/yak-v-uzhnu-z-dopomogoyu-mizhnarodnih-partneriv-stvorili.htm> (дата звернення: 29.10.2023).
 10. Перелік зареєстрованих громадських об'єднань на території Закарпатської області. Західне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. URL : <https://pzmrujust.gov.ua/napriamy-diialnosti/294-derzhavna-reiestratsiia-drukovanykh-zasobiv-masovoi-informatsiia-hromadskykh-formuvan/pereliky-zareiestrovanykh-hf-ta-zmi/zakarpatska-oblast/2822-perelik-zareiestrovanykh-hromadskykh-obiednan-na-terytorii-zakarpatskoi-oblasti> (дата звернення: 29.10.2023).
 11. Лук'янова М.М. Роль організацій громадянського суспільства в розвитку сільських територій. Агросвіт. №11. С. 127-135. URL : <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3228&i=16> (дата звернення: 02.10.2023).
 12. Горбач Л., Мельчук М. Регіональний розвиток як стратегія регіональної політики. REGIONAL ECONOMY. Матеріали 2-ї міжнародної науково-практичної конференції «Recent Advances in Global Science». №145. Литва. С.12-14. URL : <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/download/2570/2600> (дата звернення: 10.11.2023).
 13. Окуньовська Ю.В. Транскордонне співробітництво з Україною в умовах війни. Вісник ДонНУ імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки. 2022. С. 70-74.
 14. Програма Interreg NEXT Польща – Україна 2021-2027. URL : <https://pl-ua.eu/ua/news/2954> (дата звернення: 30.10.2023). Абрамова І., Патинська-Попета М. Партисипативне стратегічне планування як інноваційна модель управління фінансовим потенціалом розвитку територіальних громад. Збірник праць учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку». Житормир. 2022. С. 124-128.

References

1. Almond, G. & Verba, S. (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Series: Center for International Studies, Princeton University, Published by: Princeton University Press, 574 p.
2. Acemoglu, D. & Robinson, J.A. (2022). *Why nations fail*. Kyiv : Nash Format. 435 p. [in Ukrainian]. ISBN: 978-617-8115-35-7.

3. What is a US PCS? URL : <https://eu-ua-csp.org.ua/what-is-eu-ua-csp/> (01.10.2023).
4. Hetman, J.A. & Mernyk, A.M. (2011). Modern theoretical and legal concepts of civil society. Theory and the history of the rule of law. Issue №3, 5-9. [in Ukrainian].
5. Legislative regulation of lobbying activities (experience of EU and US countries). European Information and Research Center. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28920.pdf> , 2-16. (02.03.2021).
6. NGO 'Volunteers of Transcarpathia'. URL : <https://www.zakvolunteers.com/> (15.10.2023).
7. Volunteering of SU 'Uzhhorod National University'. URL : <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/university-volunteerism/about> (15.10.2023).
8. More than 1300 people: how IDPs are living at the UzhNU's dormitories. (2022). Uzhhorod National University. URL : <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/bilshe-1300-osib-yak-zhivut-u-gurtozhitkah-uzhnu-pere-selentsi.htm> (29.10.2023).
9. On the creation of a nice space at UzhNU for the children of IDPs with the assistance of international partners. URL : <https://www.uzhnu.edu.ua/en/news/On-the-creation-of-a-nice-space-at-UzhNU-for-the-children-of-IDPs.htm> (29.10.2023).
10. List of registered public associations on the territory of Zakarpattia region. Western interregional administration of the Ministry of Justice. URL : <https://pzmrujust.gov.ua/napriamy-diialnosti/294-derzhavna-reiestratsiia-drukovanikh-zasobiv-masovoi-informatsii-ta-hromadskykh-formuvan/pereliky-zareiestrovanykh-hf-ta-zmi/zakarpatska-oblast/2822-perelik-zareiestrovanykh-hromadskykh-obiednan-na-terytorii-zakarpatskoi-oblasti> (29.10.2023).
11. Lukjanova, M.M. (2020). The role of civil society organizations in the development of rural areas. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3228&i=16> (02.010.2023). DOI: 10.32702/2306-6792.2020.11.127. [in Ukrainian].
12. Horbach, L. & Melchuk, M. (2023). Regional development as a strategy of regional policy. REGIONAL ECONOMY. Scientific and Practical Conference «Recent Advances in Global Science», №145, Lithuania, 12-14. URL : <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/download/2570/2600> (10.11.2023).
13. Okuniovskaya, Y. (2022). Transborder cooperation with Ukraine in the conditions of war. Bulletin of Vasyl' Stus Donetsk National University, Series: Political sciences, 70-74.
14. Interreg NEXT Poland-Ukraine 2021-2027. URL : <https://pl-ua.eu/ua/news/2954> (30.10.2023). [in Ukrainian].

Liudmyla Kolka

State University 'Uzhhorod National University' (Uzhhorod, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-0267-2623>

e-mail: ludmyla.rishko@uzhnu.edu.ua

THE ROLE OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS AS A BOOSTER FOR THE DEVELOPMENT OF DEMOCRATIC POLITICAL CULTURE ON THE EXAMPLE OF THE TRANSCARPATHIAN REGION

Abstract

This article analyzes the influence of civil society organizations on Political culture formation through their involvement in the decision-making process. The crucial features of the region's civic society made it possible to find out the type of political culture inherent among inhabitants of Transcarpathian region of modern time. The regularity of the development of civil society during the crisis period in Ukraine, in particular in the Transcarpathian region, has been determined. It is argued that the war became a consolidating factor in society.

The data on the existing directions in which the CSOs of the Transcarpathian region work are summarized. Furthermore, the study determines the regularities of the development of the volunteer movement in the region. The article characterizes the economic potential of civil society organizations using national and international fund resources. The need to encourage the population to form CSOs as a driver of the development of democratic political culture at the local and national levels is substantiated. Moreover, the study updates the influence of decentralization processes on the development of civil society, the level of participation of citizens in the political life of the region, and interest in the economic and resource development of the region on the example of the Transcarpathian region. The research highlights particular instruments of cross-border cooperation, in which participation is possible for non-governmental, educational, scientific, sports entities of the region.

Recommendations have been developed regarding the necessary steps on the way to the further intensification of the civil movement and the creation of CSOs with the aim of developing a democratic political culture.

Keywords: European integration, decentralization, political culture, civil society, public administration, regional development, volunteering.

Стаття надійшла до редакції 27.10.23

© Колька Л. М., 2023